LA SOCIETAT CATALANA DE CIRURGIA EN EL MARC DE LA CIRURGIA CATALANA

75è Aniversari de la Societat Catalana de Cirurgia

Barcelona, 11 d'octubre de 2002

LA SOCIETAT CATALANA DE CIRURGIA: UNA HISTÒRIA PROJECTADA CAP EL FUTUR

Sala Pedrós J, Fernández-Cruz L.

Introducció

La cirurgia ha tingut a Catalunya una llarga història i una noble tradició. Des de l'edat mitjana i el renaixement, les associacions de cirurgians entronquen amb els antics gremis i confraries, tan característics de la societat burgesa i artesana del país. Queden reflectits en obres com la d'Anton de Borja que, després d'adquirir una bona formació pràctica en la guerra de Successió, completa la seva experiència com a cirurgià civil a Rubí i aprèn els coneixements que, després del Decret de Nova Planta, de manera gairebé clandestina, en català, llegarà als seus fills. No serà però fins al segle XVIII on troba el seu esplendor l'associacionisme quirúrgic de caràcter científic, de manera especial, amb la creació del "Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona", sota els auspicis d'En Pere Virgili i molt especialment de N'Antoni de Gimbernat, durant el segle XVIII, les dues grans figures de la cirurgia catalana que iniciaran la cirurgia acadèmica moderna.

L'època contemporània de la cirurgia científica catalana, cal situar-la en "El Laboratorio", fundat el 15 de gener de 1872 per cinc estudiants de Medicina, dos dels quals, En Salvador Cardenal i En Josep Antoni Barraquer, tindrien una especial dedicació a la cirurgia, especialment el primer que hauria de ser l'introductor al nostre país de la pràctica quirúrgica moderna. Aquests estudiants, decebuts per les característiques de l'ensenyament rebut, rutinari i excessivament teòric, varen voler exercitar-se en les pràctiques de la matèria mèdica, d'acord amb l'impacte, en aquell moment, de la Medicina experimental de Claude Bernard que va estimular els treballs d'investigació i els estudis mèdics, dotant-los del rigor científic dels temps actuals.

La unió, el 5 d'abril de 1878, de "El Laboratorio" y la "Academia de Ciencias Médicas", fundada el 1877, per constituir la denominada "Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas de Cataluña", origen de l'actual Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears (ACMCB), restava des d'un principi unida al nom d'il·lustres cirurgians que, molts d'ells, presidirien la nova entitat, des de el propi Salvador.Cardenal (1893-95), ja metge, fins a Alvar Esquerdo (1891-93), Josep Bartrina (1913-15) o Enric Ribas (1922-24). En aquells temps, la comunicació de qualsevol activitat quirúrgica es feia a través de les associacions mèdiques de caràcter general.

Serà el propi creixement de l'Acadèmia que porti a la creació de noves entitats científiques especialitzades apareixent, a l'any 1926, noves associacions més específiques com la Societat de Radiologia i Electrologia de Catalunya, la Societat Catalana de Pediatria o l'inici de la Societat Catalana de Cirurgia, que neix de manera totalment independent, estimulada pel propi Salvador Cardenal malgrat que la seva mort li va impedir de veure complert el seu desig. No serà fins alguns anys després que s'establirà un conveni de col·laboració amb l'ACMCB, sense renunciar a la seva personalitat pròpia, tal com encara es manté avui en dia. Molts cirurgians han vist en la Societat Catalana de Cirurgia la continuació del Reial Col·legi de Cirurgians, que per tradició i per continuïtat li correspondria, malgrat que fins ara no ha esta possible recuperar-ne el nom i, per tant, l'antiguitat i l'esplendor.

Aquest petit recull, que presentem en motiu de la celebració d'aquest 75è aniversari, consta de dues parts.

- En la primera part hi hem volgut aportar tres petites instantànies que reflecteixen que és i com s'ha gestat la cirurgia catalana actual. El primer text és un resum de la història de la Societat Catalana de Cirurgia, recollida per dos dels seus prestigiosos secretaris, En Ramon Balius Juli i En Ramon Martí i Pujol, que figura com a resum històric de la web de la Societat. El segon text és un fragment d'un article sobre la història de la cirurgia catalana contemporània, publicat a la revista Annals de Medicina, recentment. El tercer text és un resum del document marc, elaborat per un grup de cirurgians, sobre la cirurgia als hospitals comarcals, presentat a la Conselleria de Sanitat de la Generalitat de Catalunya i que va inaugurar un nou enfocament de la política sanitària en cirurgia i va marcar un punt d'inflexió, de majoria d'edat, del nou sistema hospitalari descentralitzat i més a prop del ciutadà, que sumat a la força i la tradició dels grans hospitals catalans, donen a la cirurgia catalana actual la seva magnitud de primer nivell de progrés i de qualitat.

- En la segona part s'hi inclouen algunes de les aportacions que les diferents personalitats que participen en la celebració han volgut afegir a aquest petit llibret recordatori de l'efemèride. En primer lloc, la salutació dels guardonats amb el Premi Virgili, Dr. Isidre Claret i Corominas i amb el Premi Gimbernat, Dr. Bernard Launois. En segon lloc, les salutacions dels convidats especials: Dr. Mariano Moreno Azcoitia, actual President de la *Asociación Española de Cirujanos* i la del Dr. Hans Jeekel *Chairman of the Department of Surgery in the University of Rotterdam.* En tercer lloc, les aportacions dels membres de la Junta actual de la Societat Catalana de Cirurgia, Drs. Antoni Sitges Serra, Joan Sala Pedrós i Laureà Fernández-Cruz i Pérez.

En resum, volem aportar una visió, necessàriament fragmentària i parcial, que vol ser, però, un reflex de què és i què significa la Societat Catalana de Cirurgia en els nostres dies, d'on ve, cap on va i com la veuen els seus responsables, els seus membres en general i, fins i tot, aquells simpatitzants, nacionals o internacionals, que ens aporten la seva visió particular d'aquesta significativa data del 75è aniversari en les seves diferents facetes.

Joan Sala Pedrós
Secretari de la Societat Catalana de Cirurgia

Laureà Fernández-Cruz
President de la Societat Catalana de Cirurgia

HISTÒRIA DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIRURGIA

Martí Pujol R.

Els antecedents

Si bé la cirurgia catalana té una llarga història i una noble tradició, l'associacionisme quirúrgic de caràcter científic entronca amb els antics gremis i confraries, tan característics de la societat burgesa i artesana del país, i, de manera especial, amb la creació del "Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona", sota els auspicis d'En Pere Virgili i molt especialment de N'Antoni de Gimbernat, durant el segle XVIII.

La creació

La història oficial de la Societat Catalana de Cirurgia comença a principis de l'any 1927. En una reunió al "Ateneo Barcelonés", els cirurgians Enric Ribas i Ribas, Joaquim Trias i Pujol i Joaquim Salarich i Torrents van proposar reunir, en una primera assemblea, a tots els cirurgians de Barcelona amb la finalitat de crear una associació específica per relacionar als cirurgians catalans. Els convocats van acordar la creació d'una comissió que estudiés les bases per a redactar un estatut que seria presentat a una segona assemblea. La segona assemblea va aprovar l'estatut definitiu el dia 5 d'abril de 1927. El primer nom proposat fou Societat Catalana de Cirurgia, però aleshores el Governador Civil, General Jaime Milans del Bosch, no el va acceptar i el va fer canviar i reduir a l'àmbit de la ciutat de Barcelona. Per aquest motiu el primer nom enregistrat fou el de Societat de Cirurgia de Barcelona. Tots els membres fundadors van passar a ser membres numeraris i es va escollir una Junta de Govern. El primer president va ser precisament N'Enric Ribas i Ribas (1927-1929) i el primer secretari En Joaquim Salarich i Torrents.

El dia 26 de setembre de 1927 es va celebrar la sessió inaugural de la Societat de Cirurgia de Barcelona en la qual, després del discurs del president, el Dr. Rodolf Matas, cèlebre cirurgià vascular nord-americà, fill de pares catalans, pronuncià la lliçó magistral "Observacions preliminars que regeixen el tractament quirúrgic dels aneurismes". Se'l va nomenar soci de mèrit, inaugurant una tradició que encara mantenim. El segon president va ser en Manuel Corachan i Garcia (1930-1931) i el va seguir en Joan Puig i Sureda (1932-1933). Durant els seus mandats les comunicacions van disminuir degut a la formació d'altres societats especialitzades.

La fi de la Dictadura de Primo de Rivera i més tard la instauració de la República van tenir repercussions visibles en la Societat. El butlletí, que inicialment era en castellà, passà, a instància d'en Pere Gabarró i Garcia (que després seria secretari de la Societat), a publicar-se en català el mes de maig de 1931. També es va acordar, en assemblea, que el català fos l'únic idioma de la Societat. El 7 de febrer de 1933 el president Joan Puig i Sureda, va convocar una assemblea extraordinària a fi de proposar el canvi de nom de la Societat de Cirurgia de Barcelona pel de Societat de Cirurgia de Catalunya. La proposta fou acceptada per aclamació.

El desenvolupament

L'expansió de la Societat era palesa per la gran quantitat de treballs científics que es presentaven i per les conferències que es feien amb la intervenció de primeres figures quirúrgiques d'arreu del món. L'any 1934 es va celebrar un homenatge a Antoni Gimbernat, en el segon centenari del seu naixement, amb assistència de cirurgians dels països catalans i sota la presidència de Joaquim Trias i Pujol (1934-1935). Un any després, el 1935, es va decidir en assemblea que els hospitals acollirien per torn les sessions científiques. El mes d'abril d'aquell any, durant la presidència de Joan Bartrina i Tomàs (1935-36), la Societat es va adherir a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, però mantenint la seva independència estatutària, econòmica i directriu. El 2 de juny de 1936 va tenir lloc l'última sessió científica de la Societat perquè la Guerra Civil espanyola va esclatar el mes següent. Durant el parèntesi de la guerra, els documents de la Societat van quedar dipositats a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques.

L'any 1941 es va crear la "Asociación de Cirugía de la Academia de Ciencias Médicas" en el si de l'Acadèmia i es va nomenar president novament a En Joan Puig i Sureda (1941-1951) que fou seguit per En Joaquim Trias i Pujol (1951-1953). L'any 1953 la presidència va passar a En Pere Piulachs i Oliva (1953-1961) qui, junt amb el secretari, N'Antoni Sitges i Creus, van promoure l'antiga Societat, sense perdre el lligam amb l'Acadèmia. El Govern Civil va aprovar la continuació amb el nom de "Asociación de Cirugía de Barcelona" que va ser acceptat per imperatius polítics. La sessió inaugural es va celebrar el 24 de novembre de 1956. A l'any següent va aparèixer la publicació "Barcelona Quirúrgica", que va ser el seu òrgan però sense ser-ne propietària. Durant la presidència d'En Pere Piulachs, l'any 1958, es va arribar al nombre de cent socis. L'any 1960 es van celebrar unes jornades en commemoració del segon centenari de la fundació del "Real Colegio de Cirugía de Barcelona", en les quals el professor Pedro Laín Entralgo va pronunciar-hi una conferència sobre Pere Virgili i Antoni Gimbernat.

Durant el mandat del president següent, Josep Soler i Roig (1961-1965), la "Asociación" es va expansionar molt. Es van crear els premis Virgili (nacional i estranger), l'obertura del curs acadèmic es va començar a fer a l'amfiteatre Gimbernat de la "Real Academia de Cirugía de Barcelona" i els sopars anuals que la segueixen a l'antic Hospital de la Santa Creu. En aquella època es va intentar que l'Associació passés a dir-se "Real Colegio de Cirujanos de Barcelona", sense èxit per la oposició del "Ministerio de la Gobernación".

El va succeir en Jaume Pi i Figueras (1965-1969), que va donar el nom de Gimbernat al premi Virgili estranger i decidí que cada soci tingués una medalla creada per l'escultor Subirachs. Es van posar en marxa també les sessions conjuntes amb les societats de Montpeller i Lió.

El va seguir en Vicenç Artigas i Riera (1969-1971), el qual va modificar els estatuts per tal de reduir a dos els anys de la presidència i de la secretaria. Va crear el premi Salvador Cardenal per als cirurgians joves. Atesa la poca assistència a les sessions dels hospitals, en horari de feina, es va decidir de fer-les a l'Acadèmia en hores de vespre/nit.

Sota la presidència de Ramon Arandes i Adan (1971-1973) es va canviar novament el nom de la "Asociación" que va passar a dir-se "Sociedad Catalana de Cirugía". Tant aquest president com el següent, en Joan Agustí i Peypoch (1973-1975) van organitzar diverses reunions conjuntes amb metges francesos, aragonesos, valencians i anglesos, a part de les sessions mensuals reglamentàries. També es va col·laborar en l'organització del XXV Congrés de la "Société Internationale de Chirurgie", Barcelona 1973, que va deixar com a seqüela un premi que s'atorgaria al millor treball presentat cada any, fins que fos possible, des del punt de vista econòmic.

En temps del president Víctor Salleras i Llinares (1975-1977), la duració dels càrrecs de president i secretari van passar de nou a una durada de quatre anys. També va tenir lloc a Vilallonga del Camp la celebració del segon centenari de la mort de Pere Virgili, inaugurant-se un monòlit commemoratiu i una exposició/homenatge.

La consolidació

Entre els propòsits del president Antoni Sitges i Creus (1977-1981) hi havia el d'aconseguir una bona revista de la Societat. Finalment, es va cancel·lar la col·laboració amb "Barcelona Quirúrgica" i es va editar la denominada "Acta Chirurgica Cataloniae", amb gran diferència de contingut científic. També es va proposar al Govern Civil la catalanització del nom de la Societat. La petició va coincidir amb el traspàs de la regulació de societats i associacions a la Generalitat de Catalunya i, sense cap entrebanc, es passà al nom actual de Societat Catalana de Cirurgia, nom original amb el què volíem començar l'any 1927. Són a destacar la celebració, durant aquells quatre anys, de les reunions científiques que, amb el nom de Mostra Catalana de Cirurgia (de la I a la IV i amb la col·laboració de les Societats Catalanes de Traumatologia i de Cirurgia Vascular), van suposar un exitós intent de trobada conjunta de la cirurgia catalana i en català que malauradament no van tenir continuïtat.

L'any 1985 s'encunyà una medalla d'argent pels actes acadèmics de rellevància que el president lluiria i traspassaria al president següent en cada sessió inaugural de curs en què pertoqués de fer-ho.

Des de la dècada dels vuitanta, la Societat ha agafat una gran empenta que ha coincidit amb l'augment de metges i de cirurgians al nostre país. Ha augmentat el nombre de socis i ha ampliat la quantitat d'hospitals que poden prendre part en les sessions científiques. En efecte, des de l'adveniment de la democràcia i en especial durant la dècada dels vuitanta, el desenvolupament geogràfic de la sanitat pública va portar a l'eclosió dels denominats Hospitals Comarcals que es van anar desenvolupant arreu de Catalunya, creant nous serveis quirúrgics o potenciant els antics existents. A l'any 1984, a Vic, van tenir lloc les primeres Jornades de Cirurgia dels Hospitals Comarcals, que des de llavors van anar celebrant-se, any rera any, amb el beneplàcit de la Societat Catalana de Cirurgia però sense que s'hi arribés a implicar formalment. Una comissió d'organitzadors vetllava per la seva continuïtat, cada any sota la responsabilitat d'un hospital diferent, que va permetre, a l'any 2000, la seva 15ª edició. Paral·lelament, els Caps de Servei de Cirurgia dels Hospitals Comarcals varen començar a reunir-se per compartir problemes comuns i cercar solucions compartides. El col·lectiu, que va passar a denominar-se Reunió dels Hospitals de Catalunya, es troba amb una periodicitat aproximada de cada tres mesos i, poc a poc, ha anat captant l'atenció de la Societat Catalana de Cirurgia que ha anat integrant, de manera progressiva, les seves inquietuds i els seus postulats.

Aquest període d'auge ha coincidit amb l'acció dels presidents: Jordi Puig i Lacalle (1981-1985), Cristóbal Pera i Blanco-Morales (1985-1989) i Josep Antoni Curto i Cardús (1989-1991) aquest darrer malgrat la desgràcia d'haver mort durant la seva presidència.

Fruit de la progressiva col·laboració amb les Jornades de Cirurgia dels Hospitals Comarcals i amb el precedent de les Mostres de Cirurgia, es dugué a terme, amb èxit d'organització, assistència i nivell científic, el Primer Congrés Català de Cirurgia a Vic l'any 1993 sota la presidència d'En Joan López Gibert (1991-1993), que, intercalat amb la continuïtat de les Jornades, va ser seguit del Segon Congrés Català de Cirurgia a Reus l'any 1997, sent president En Jordi Olsina i Pavia (1993-1997), i del Tercer a la ciutat de Girona l'any 2001 en l'època d'En Joan Sànchez-Lloret i Tortosa (1997-2001) que durant la seva presidència, va modificar l'estructura de les sessions i va promoure la creació de Grups de Treball per a tractar en profunditat aspectes concrets de la Cirurgia General, a més d'estructurar la primera pàgina web de la nostra Societat dintre de la xarxa d'Internet de l' Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears.

L'actual President és En Laureà Fernández-Cruz (2001-) que, amb un nou programa d'actuació, es proposa celebrar el 75è aniversari de la fundació de la Societat Catalana de Cirurgia, per enfortir i fer paleses les seves arrels però també com a fita cap a un nou període, amb nous reptes i amb nous plantejaments, donant satisfacció a les necessitats d'ampliació de coneixements, de prestigi i de desenvolupament professional dels cirurgians catalans del segle XXI.[a, b]

Ramon Martí i Pujol

Antic Secretari de la Societat Catalana de Cirurgia

---

[a] Martí Pujol R. Història de la Societat Catalana de Cirurgia. Qui som?. Web de la Societat Catalana de Cirurgia. http://www.sccirurgia.org/quisom/index.htm

[b] Balius Juli R, Martí i Pujol R. L'Acadèmia de Ciències Mèdiques i la Societat Catalana de Cirurgia, dues entitats germanes. Tribuna Medica. Número extraordinari. Madrid: 20-5-1976. 34-8.

LA CIRURGIA A CATALUNYA

Sala Pedrós J, Simó Deu J.

Afortunadament, en el nostre país hi han hagut sempre cirurgians que han estat a primera línia dels avenços aconseguits a nivell mundial. La proximitat en el temps i l'espai fa difícil fer una ressenya dels personatges importants de la cirurgia catalana, citar-los tots seria motiu d'una obra específica molt més extensa i tot i així podrien haver-hi oblits que es poguessin interpretar malament. No podem deixar de posar alguns exemples, almenys els més emblemàtics, de les primeres tres quartes parts del segle XX.

Un d'ells és el de Salvador Cardenal i Fernández (1852 – 1928), un dels fundadors del Laboratori i de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, que va aconseguir que el servei de cirurgia de l'Hospital del Sagrat Cor fos conegut com la Meca de la cirurgia catalana. Va ser l'introductor en el nostre àmbit de la cirurgia gàstrica i tiroïdal que havia après amb En Billroth i amb En Kocher; aquest darrer fins i tot l'havia visitat a Barcelona i col·laborat en una intervenció conjunta. Introductor i defensor de les idees de Lister, va establir les normes de la cirurgia antisèptica que va fer possible un considerable avenç de la pràctica quirúrgica. Alvar Esquerdo i Esquerdo (1853-1921), va ser un dels seus col·laboradors més destacats. Raventós, Puig Sureda, Ribas o Corachan entre altres, van passar pel servei del Sagrat Cor.

Dos grans models bàsics diferents es van anar desenvolupant amb tarannà i àrea d'influència pròpies. Un d'ells el de la Facultat de Medicina de l'Hospital Clínic, on el pes de la Universitat clàssica, amb la seva grandesa però també amb les seves servituds, marca una forma de fer que canviarà rotundament entre un abans i un després de la guerra civil. Del primer període cal esmentar a En Josep Maria Bartrina i Thomas (1877 – 1950), destacat bàsicament en el camp de la urologia però també en la cirurgia gàstrica i digestiva i, en general, en tota la patologia quirúrgica. Ramon Torres i Casanovas (1877 – 1922), amb una gran capacitat docent, va introduir les toracoplàsties i la cirurgia de la tuberculosi. Joaquim Trias i Pujol (1887 – 1964), arribat a la Facultat el 1919 va mostrar un gran interès per la recerca anatòmica i fisiopatològica en cirurgia. El seu germà Antoni Trias i Pujol (1891 - 1970) que arriba a la càtedra de patologia quirúrgica a l'any 1927, organitzà amb Pi i Sunyer la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Catalunya que desenvoluparia una línia amb un tarannà universitari diferent. Després de la guerra, l'exili i les noves normes donarien pas a una etapa difícil en la qual els germans Trias i Pujol o fins i tot deixebles seus es veurien apartats del món universitari de l'època. En la nova situació destacarien

figures com la de Pere Piulachs i Oliva (1908 – 1976), autor de diverses obres de cirurgia de gran influència en la formació dels cirurgians de l'època.

L'altre model serà el de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau que, sense la càrrega de la Universitat controlada des de Madrid, tindrà un tarannà més entroncat amb la manera de pensar del país. Entre els seus cirurgians cal esmentar a Antoni Raventós i Avinyó (1869 – 1919), que destacà per la seva acurada tècnica; va preconitzar les incisions àmplies i la supressió dels drenatges en les afeccions asèptiques. Enric Ribas i Ribas (1870 – 1935), va ser un del propulsors de la cirurgia de les vies biliars, destacant que, malgrat que la tècnica és important, la base de la cirurgia està en el coneixement de la malaltia, la constitució del malalt i l'acurat control i tractament postoperatori; va ser un dels promotors i primer president de la Societat Catalana de Cirurgia, fundada a l'any 1927. Manuel Corachan i Garcia (1881- 1942), destacà en cirurgia gastrointestinal i en l'enfocament de l'abdomen agut, a més del diccionari, enciclopèdic, de medicina, va destacar amb diversos llibres i articles de cirurgia gàstrica i de clínica i terapèutica d'urgències. Josep Trueta i Raspall (1897 – 1977), el succeirà durant els anys de la guerra, abans d'anar cap a l'exili. Joan Puig-Sureda i Sais (1880 – 1978), va continuar durant la postguerra al labor iniciada amb la Universitat Autònoma. Jaume Pi i Figueras (1900 - 1991), que publicà una gran obra de pràctica quirúrgica.

Nous hospitals, nascuts del desenvolupament de la Seguretat Social, a la Vall d'Hebron, a Bellvitge, a Badalona, amb tota la xarxa d'hospitals comarcals recuperada i renovada amb la democràcia, crearan nous models, nous cirurgians, alguns desapareguts precoçment, la majoria actius i dinàmics, de reconegut prestigi, amb una llista que seria inacabable i que probablement mereixeria una revisió específica, però que en conjunt fan que el nivell de la cirurgia catalana es pugui considerar tan avançat com els que més en el món, fins i tot en el camp de l'accés social generalitzat a les seves avantatges, malgrat les denominades llistes d'espera, generalment per afeccions banals o almenys no urgents, encara que mereixedores d'una atenció més acurada en una societat que es vanagloria de considerar-se del benestar.[a]

Joan Sala Pedrós
Secretari de la Societat Catalana de Cirurgia

Josep Simó Deu
Antic Vocal de la Societat Catalana de Cirurgia

---

[a] Sala Pedrós J, Simo Deu J. La Cirurgia General i Digestiva a la Catalunya del Segle XX: els Antecedents Immediats. Annals de Medicina. 83, 2. Abril, 2000: 67-70.

ELS SERVEIS DE CIRURGIA ACTUALS

Aixàs J, Colomer O, Gil A, Masferrer L, Sala Pedrós J.

Evolució de l'assistència quirúrgica a Catalunya

En moltes ocasions, per comprendre l'estat actual d'una situació i preveure'n el futur, cal fer referència als orígens. No pretenem en aquest apartat fer un resum exhaustiu del desenvolupament de la cirurgia en el medi comarcal, a la manera com ho faria un historiador, però sí que ens interessa recordar aquells aspectes que han fet que el moment present sigui tal com el coneixem i no d'una altra forma.

Per una banda, caldria recordar que molts dels hospitals que integren l'actual xarxa comarcal catalana tenen els seus orígens fa ja uns quants segles. Per tant, cal ser conscients de que, en bona mesura, formem part del que s'anomena teixit social del país i, per tant, el nostre lligam amb el poble es molt antic. En altres paraules, no només som el resultat d'una política sanitària concreta o d'un model sanitari determinat. Les nostres arrels s'alimenten d'aspectes íntimament relacionats amb el desenvolupament de les comarques i les ciutats del nostre país.

Per altra banda, en els darrers vint-i-cinc anys, aquests hospitals, que anomenem comarcals, han sofert una transformació i un desenvolupament molt considerable. Es especialment sobre aquest darrer període sobre el que volem exercitar la nostra memòria.

Considerarem quatre etapes diferenciades:

1. Les llavors del canvi.

Aquesta primera etapa la podríem situar en els darrers anys del franquisme, es a dir en una Catalunya sense democràcia ni autonomia. El més característic d'aquest període es el desplaçament cap a hospitals de comarques de cirurgians molt qualificats, que treballen a Barcelona. Per raons molt diverses, aquests cirurgians van a operar a hospitals comarcals amb una determinada periodicitat (un dia o més cops per setmana) però amb continuïtat. Aquest fet, junt amb el fort increment d'estudiants de Medicina i de llicenciats joves, fa que ens trobem en una situació nova que tot seguit descriurem. El dia que aquest cirurgià experimentat es desplaça a l'hospital comarcal per operar, s'emporta metges joves per que l'ajudin, o bé incorpora estudiants o metges del propi hospital. La continuïtat d'aquest esquema fa que es comencin a consolidar petits equips de gent motivada i que, a més, s'estan formant amb els més experimentats cirurgians dels grans hospitals barcelonins. Per

altra banda, cal no oblidar els cirurgians nascuts a comarques que, després d'un període formatiu tornen a la seva ciutat de procedència per desenvolupar la seva tasca. Ambdós factors, els cirurgians formats que treballen a la seva ciutat i els cirurgians de Barcelona que es desplacen periòdicament, constitueixen l'inici del desenvolupament en aquesta etapa. Es a dir, es passa d'una situació en la qual les intervencions en els hospitals comarcals eren esporàdiques i realitzades per cirurgians no universitaris, a una nova situació en que apareixen nuclis de joves cirurgians agrupats entorn d'un cirurgià docent que els va formant progressivament.

2. La sortida dels M.I.R.

Aquesta etapa la situem des de l'inici de la transició fins a mitjans de la dècada dels vuitanta. Es l'època de la recuperació de l'autonomia, en la que es comença a parlar de mapa sanitari i de xarxa d'hospitals. L'administració catalana inicia els estudis de planificació que, posteriorment, donaran lloc al desplegament del mapa sanitari de Catalunya en el que els hospitals comarcals son una peça clau.

La cirurgia ens els hospitals comarcals coneix un fort creixement. El motiu principal d'aquest creixement son el nombre d'especialistes de cirurgia (especialment M.I.R.) que han acabat el seu període formatiu en un gran hospital de Barcelona i comencen a buscar feina. Aquesta feina, majoritàriament, la troben en els hospitals comarcals que han iniciat una fase de desenvolupament. A més, els hospitals grans no poden assumir tots els M.I.R. que produeixen. El tret característic d'aquest període és el de trobar-se en hospitals comarcals amb cirurgians joves i ben formats amb ganes de desenvolupar la seva professió.

No obstant això, hi ha dos aspectes que distorsionen aquesta etapa. En primer lloc aquests joves especialistes intenten reproduir els models de funcionament apresos en el gran hospital, en els hospitals comarcals. La impossibilitat del traspàs produeix més d'una frustració personal que repercuteix en la dinàmica de l'hospital. L'altre aspecte, molt lligat amb el que acabem d'exposar, és el de la consideració, per part d'alguns dels joves cirurgians, de l'hospital comarcal com a hospital "de pas", en expectativa de destí, fonamentalment de tornar a l'hospital on s'han format. Això fa que, tot i aconseguir un fort creixement en els serveis de cirurgia dels hospitals comarcals, no es desenvolupi una "consciència d'equip" ni una filosofia del que representa l'hospital comarcal.

3. La consciència de "comarcal".

Aquesta etapa la situem des de mitjans de la dècada dels vuitanta fins a l'inici dels noranta. En aquesta època es consolida, per part de l'Administració sanità-

ria, la xarxa d'hospitals comarcals, alhora que s'estructuren i es sedimenten els serveis de cirurgia. Aquest és el període en que es desenvolupa el model d'hospital comarcal i la seva filosofia assistencial. Els cirurgians dels hospitals comarcals comencen a prendre consciència de la qualitat i dignitat de la seva feina. L'any 1984 té lloc la primera Jornada de Cirurgia als Hospitals Comarcals, a Vic. Des d'aleshores, cada any es celebra una Jornada, cada cop amb més assistència i amb més èxit. Després de Vic han vingut Granollers, Mataró, Reus, Terrassa, Sant Pere de Ribes, Lleida, Martorell, Manresa i l'any 1994 tocarà Tarragona. L'any 1993 tindrà lloc el Primer Congrés Català de Cirurgia, a Vic, i que per nosaltres, generadors de la idea, representa una evolució natural en el nostre procés de no excloure ningú en una tasca comuna.

Paral·lelament a aquests esdeveniments, el model de gran hospital entra en crisi arreu del món, demostrant-se ineficaç i ineficient, la qual cosa encara facilita més el model representat pels hospitals comarcals, el model d'hospital ben dimensionat, adequat a la seva població, càlid, humà i proper.

4. Anys de reflexió.

En els darrers anys i en el present, els cirurgians dels hospitals comarcals entren en una etapa que anomenem de reflexió. Reflexió per que ja s'han assolit els objectius inicials d'estructuració d'equips, de consolidació d'àrees d'influència, d'adequació de la feina a les necessitats de la població... Ara toca definir cap on es vol anar. Aspectes com els de la docència, l'envelliment de les plantilles, l'accés a tecnologia punta, etc. comencen a ser prioritaris. S'obre, doncs, una nova etapa en la que cal esbrinar els escenaris del futur per seguir assolint els reptes que ens imposa la nostra professió i que ens demana la societat.[a]

Joan Aixàs Obiols
Oscar Colomer i Miralbell
Antoni Gil i Goñi
Lluís Masferrer i Sala
Joan Sala Pedrós

Membres de la Societat Catalana de Cirurgia

---

[a] Aixàs Obiols J, Colomer Miralbell O, Gil Goñi A, Masferrer Sala L, Sala Pedrós J, et al. La cirurgia en els Hospitals Comarcals de Catalunya. Una reflexió crítica. Col·lectiu de Caps de Servei de Cirurgia dels Hospitals Comarcals de Catalunya. Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1993.